

Laillisen maahanmuuton edistäminen Suomen ja Euroopan haasteena -seminaari

10.12.2018, Helsinki

Marko Alivuotila

VTM, Tutkimusavustaja
Siirtolaisuusinstituutti

Maahanmuuttajien työllistymisen uudet käytännöt ja kotoutumisen kokonaisuus

Euroopan parlamentin Suomen-toimisto järjesti yhdessä Euroopan muuttoliikeverkoston (EMN) kanssa ajankohtaisen seminaarin aiheesta "Laillisen maahanmuuton edistäminen Suomen ja Euroopan haasteena". Keskustelu koski työperäistä maahanmuuttoa, uusia käytäntöjä maahanmuuttajien työelämään pääsyn nopeuttamiseksi ja kotoutumisen kysymyksiä.

Kielo Brewis (kansallinen koordinaattori, EMN) alusti seminaarin aihepiireistä ja kertoi ajankohtaisista maahanmuuton aihepiireistä Suomessa ja muualla Euroopassa. Muuttoliike Eurooppaan on tätä päivää. Esimerkin omaisesti jo vuonna 2010 2,5 miljoonaa ihmistä Euroopan ulkopuolelta sai pysyvän oleskeluluvan EU-alueelle. Nämä tulijat edustivat 4 prosenttia koko Euroopan unionin väestöstä. Osa tuli opiskelemaan, osa työskentelemään ja osa perhesyiden takia – aivan kuin nykyäänkin.

Maahanmuuton tulisi nivoutua entistä paremmin kotouttamistoimiin heti alusta saakka. Tällainen tilanne hyödyttäisi kaikkia osapuolia. Maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyvät kysymykset tasa-arvon osalta ovat myös tärkeitä asioita. Koko maahanmuuton tilanteeseen Euroopassa vaikuttaa se, että EU-jäsenmaiden lainsäädäntö on edelleen varsin hajanaista maahanmuuttoon liittyvissä asioissa. Lisäksi usein aiheesta puhuttaessa kokonaisnäkemys puuttuu, koska joka osa-alueella on omat ongelmakohtansa.

Seminaari jatkui asiantuntijoiden puheenvuoroilla. Kaisu Keisala-Kaseja Suomen yrittäjistä moderoi keskustelua. Erityisasiantuntija Susanna Piepponen Työ- ja elinkeinoministeriöstä kertoi seuraavaksi uusista keinoista maahanmuuttajien nopean työl-

listymisen edistämiseksi. Usein suurimpana esteenä työllistymisessä on riittämätön kielitaito. Piepponen kertoi vuonna 2016 alkaneesta maahanmuuttajien kotouttamisen SIB-hankkeesta. Tavoitteena on nopea työllistyminen tarkoin räätälöidyn toiminnan avulla. SIB-hankkeessa on tarkat tavoitteet sekä tavoitellulle hyvinvoinnille että taloudelliselle tulokselle. Asetettuja tavoitteita seurataan ja kyseisessä vaikuttavuusinvestoinnissa julkinen sektori maksaa vain maahanmuuttajien työllistymistuloksen mukaan. Kohderyhmänä ovat 17–63 -vuotiaat työttömät maahanmuuttajat, joilla on oleskelulupa. Lisäksi he ovat valmiit aloittamaan työn lyhyen koulutusjakson jälkeen ja haluavat oppia suomen kielen. Työllistymisen tuomasta uudesta alusta hyötyisi sekä yksilö että yhteiskunta.

Rakennusala, ravintola-ala, siivous, logistiikka, valmistava teollisuus ja sosiaali- ja terveysala olivat tyypillisiä aloja, joihin maahanmuuttajien arvioitiin helpoiten työllistyvän. Valmistautuvaa aikaa katsottiin tarvittavan 4–6 kk ja kielenopetus oli työhön suuntautuvaa. Työnhakijalla on tietty osaaminen ja työnantajalla tietty tarve työvoimasta: nämä seikat yritettiin nyt yhdistää mahdollisimman hyvin. Kokeilussa on mukana kaksi ryhmää, uusien mallien käyttäjien lisäksi vertailuryhmä käytti jo olemassa olevia metodeja. Usein toimenpiteet alkoivat 3–6 viikon työkokeilulla, jolla oli helppo aloittaa. Työnhakuun osallistuvien maahanmuuttajien osaamisen kartoitus on myös tärkeässä roolissa. Kokeilussa auttoi se, että töiden suhteen oli monen tyyppistä tarjontaa. Kokeilu toimi parhaiten yli 3 vuotta Suomessa asuneiden suhteen, joita oli 73 prosenttia osallistujista. Yksityinen, julkinen ja kolmas sektori osallistuvat projektissa työllistämistoimenpiteisiin omilla rooleissaan.

Ene Härkönen Tampereen aikuiskoulutuskeskuksesta ja Kiito-kotouttamishank-

keesta esitelmöi vuonna 2016 Tampereella alkaneesta työllistämishankkeesta, jonka rahoitus on EU:n taholta. Myös Kiito-hankkeessa tavoitteena oli maahanmuuttajien nopea työllistyminen. Ensin kartoitetaan maahanmuuttajan ammatillinen ja muu osaaminen. Jatkopolku valitaan yksilöllisesti ottaen huomioon myös saavutettu kielitaito.

Hankkeessa on mukana 98 osallistujaa, ikä vaihtelee alle 25-vuotiaista 40–50-vuotiaisiin. Mukana oli kaikkiaan 35 eri kansalaisuutta. Yleisimmät työllistymisalajat ovat olleet keittiö- ja ravintola-ala sekä rakennusalan työt. Jokaiselle maahanmuuttajalle on etsitty parhaiten hänelle sopiva yritys. Kaikilla hankkeeseen osallistuneilla työllistymisvalmiudet ovat parantuneet aikaisemmasta ja moni on saanut työpaikan.

Yasmin Yusuf Kotimajoitusverkostosta kertoi järjestön toiminnasta ja maahanmuuttajien kokemuksista. Kotimajoitusverkosto on vapaaehtoisten muodostama valtakunnallinen kansalaisverkosto. Kotimajoitustoimintaa tehdään yhteistyössä Maahanmuuttoviraston, kunnallisten viranomaisten, vastaanottokeskusten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yusuf kertoi, että tavoitteena on luoda inhimillinen reitti suomalaiseseen yhteiskuntaan. Toiminta perustuu vastavuoroisuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Monilla kolme vuotta sitten Suomeen saapuneilla on prosessi edelleen kesken ja hakeuksen uudelleen käsittely vie edelleen lisää aikaa. Yusuf korosti, että käsittelyajat ovat usein huomattavan pitkiä ja tällöin hakija on alituudessa odottelun tilassa.

Projektipäällikkö Sari Hammar (Maahanmuuttovirasto) kommentoi kotimajoitustoimintaa ja lisäksi kertoi hieman Osaka-hankkeesta, jossa kehitetään vastaanottokeskusten opinto- ja työtoimintaa ja sekä osaamisen kartoitusta. Vastaanottokeskuksissa asuvilla on velvollisuus osallistua järjestettävään toimintaan. Hammar nosti esille kolme seikkaa kotimajoituksen yhteistyöstä vastaanottokeskusten kanssa. Miten yksityismajoituksessa olevat osallistuvat kielikoulutukseen (tämä ei ole pakollista, jos ei asu keskuksessa)? Miten kotimajoittajat pärjäävät, millaisia kokemuksia heillä on? Entä mitä viranomaisen pitäisi tehdä ja suunnitella asioiden parantamiseksi? Yusuf kertoi, että yksityismajoitus on eri kuin kotimajoitustoiminta. Yksityismajoituksessa voidaan asua esimerkiksi kumppanin, ystävän tai maamiesten luona. Lähtökohta on, että kotimajoittaja ei ole

työntekijä, vaan asiat kuuluvat toisille, virallisille tahoille. Kuitenkin yhteistyötä tehdään monien tahojen kanssa toimivasti ja monipuolisesti. Yusuf lisäsi lopuksi, että pitkittyneet prosessit lannistavat ihmisiä.

Seminaarin lopuksi järjestettyyn panelikeskusteluun osallistuivat europarlamentaarikko Miapetra Kumpula-Natri, Ene Härkönen, Yasmin Yusuf, Simo Grönroos (Suomen Perusta -ajatuspajan toiminnanjohtaja) ja Susanna Piepponen.

Tilastokeskuksen mukaan työikäinen väestö vähenee Suomessa 57 000 henkilöä vuoteen 2030 mennessä, mutta vuoteen 2050 mennessä luku on jo 200 000 työikäistä henkilöä vähemmän. Tällä on voimakas monitahoinen vaikutus koko yhteiskuntaan, esimerkiksi verokertymään. Panelistit keskustelivat Suomeen kohdistuvan muuttoliikkeen työntö- ja vetotekijöistä. Onko Suomi houkutteleva muuttokohde? Keskustelua herätti myös kysymys rasismista ja yleisestä yhteiskunnallisesta ilmapiiristä. Työmarkkinoille kaivataan koodareita, ravintola-alan työntekijöitä ja hoitoalan ammattilaisia. Entä lähtevätkö koulutetut ihmiset pois maasta? Puhuttiin koulutettujen suomalaisten lähdöstä ulkomaille (joista merkittävä määrä on ruotsinkielisiä Ruotsiin muuttaneita). Myös työn luonne voi jatkossa muuttua lisää, sillä mikä on digitalisaation ja automatiikan vaikutus tarvittavan työvoiman määrään? Keskustelua käytiin myös palkkatason merkityksestä kokonaisuuden kannalta, koska Suomessa on korkeat elinkustannukset.

Lisäksi yleisöstä kommentointiin, että byrokratiaa on liikaa haittaamassa ja kaikki lupamenettelyt vievät liikaa aikaa. Rekrytointikustannukset ovat myös merkittävät ulkomailta työvoimaa hankittaessa.

Lopuksi keskusteltiin, mitä ratkaisuja olisi nähtävissä. Tärkeänä nähtiin, että pitäisi katsoa mikä oikeasti toimii ja mikä ei. Hyväksi nähtiin tarve sujuvampaan viranomaisyhteistyöhön ja samalla tulisi huomioida paremmin maahanmuuton moninaisten prosessien kehittäminen ja yksinkertaistaminen. Myös maahanmuuttajien tukeminen olisi keskeistä. Huomioitiin myös integraation onnistuminen Kanadassa ja pohdittiin, voisiko sieltä ottaa oppia?

Kaikkiaan onnistunut seminaari tarjosi hyvää monipuolista keskustelua ajankohtaisista teemoista maahanmuuton ja työllisyyskysymysten osalta.